

TRENCSÉNYI LÁSZLÓ

A társadalom egésze vagy oktatáspolitikai vidámpark bérletes látogatóknak?

Szükséges és lehetséges – Egy közösen megalkotott oktatáspolitikai koncepció – A Civil Közoktatási Platform könyvbemutató konferenciája

Kampány van? Bizonyára. Hiszen a lámpaszlopok teliaggatva ismerős és ismeretlen, vonzó vagy kevésbé vonzó férfiak és nők portréival – lelkesültek vagy éppen gonosz-kodóak. Kampány van? De hiszen a közeli hetekben nem olyan választások lesznek, melyeknek valódi tétje lenne – az eredménynek igazság és jog szerint befolyása lehetne – az oktatás világát illetően. (Az most más kérdés, hogy az eredményekben majd kimutatják a politikai elemzők, hogy a választópolgárok alacsony iskolázottsága vagy éppen csiszolt műveltsége magyarázza az ilyen vagy olyan eredményeket.)

Mindenesetre egy újbudai közösségi térben¹ harminc-nyolcvan ember az oktatásról, szakma és szakmapolitika kapcsolatáról, különbségéről beszélgetett. Az apropó: a Civil Közoktatási Platform elérkezettnek látta az időt, s össze is gyűjthetett annyi erőforrást, hogy a két évvel ezelőtti oktatáspolitikai ajánlásokat – ama bizonyos 100 pontot – azok szakmai hátterének bemutatásával könyv alakban is felkínálja a nyilvánosság-nak.² Utánlövés? Hiszen hol van már a programnak furcsa nevet adó mozaikszó, az ELEGY (Ellenzéki Együttműködés), mely

elfogadta, hogy civil szakemberek készítette koncepció köré szervezzenek – olykor kompromisszumok árán – konszenzusos programot – egy győzelem esetére? Vagy bölcs előkészület? Egy kísérlet a hosszú távú stratégiai gondolkodás kikényszerítésére azoktól, akik „egyszer, majd, valamikor” magukhoz vehetik a felelősséget?

Mindenesetre ülünk az újbudai előadóteremben. Harminc-nyolcvan ember. Lám, még olyan is ült köztünk, aki politikusként, szakpolitikusként két esztendeje nevét is adta az oktatáspolitikai összefogáshoz. Bár, mi tagadás, számomra a kortársaim voltak ezúttal érdekesebbek. Sz. J., M. P. S., R. A., F. P., K. M.,) – mindőjünkkel jóformán együtt kezdtük a rendszerkritikai aktivitásunkat, már (még?) a rendszerváltást megelőzően (sőt, ha K. A.-t is ide számítjuk, akkor még „igazi” ’68-as forradalmár is eljött – mára szakszervezeti színekben). Vagy a következő nemzedék őszülő „harcosai”, a CKP és más iskolaváltoztatási mozgalmak őse, a Hálózat a Tanszabadságért nemzedéke (R. P., N. I., J. Á., A. P., B. I., V. B. és mások – megjegyzem: a „szabad” Budaörs lakói szinte felülreprezentáltak voltak a

¹ A rendezvényt a B29 Ifjúsági Közösségi Térben tartották, 2024. május 9-én. (A szerk.)

² A *Szükséges és lehetséges* című kötetre és a konferenciára reflektál a lapunk Látószög rovatában közölt írás is. (A szerk.)

teremben). És fiatalok, számomra alig ismerősök, legfeljebb egy-egy diáktüntetésen felvillant arcok.

Ercse Kriszta a bevezetőben új stratégia szükségéről beszél. Az ELEGY-program – és korábbi hasonló tervezetek – korszakának végét jelzi, a „szakértői elefántcsonttorony” helyébe a „társadalmisítás” követelményét állítja. Vagy ahogyan előadásában Radó Péter fogalmaz: 200 politikus helyett 200 000–300 000 embert kell meggyőzni egy új iskolakép elodázhatatlan szükségéről. Hiszen a szakértői elképzelések nyomán született szakpolitikai intézkedések – legyenek bármilyenek is – rendre behullottak az „implementációs gödörbe” (Fullan fogalmát Ercse Kriszta tolmácsolásában a Fazekas–Halász szerzőpárostól vesszük át).³

Fészkelődöm széken az „ösbölnyek” nevében. Ágaskodnék az ellenkezés bennem: de hiszen mi is a „dolgozó nép okos gyülekezetére” bízni gondoltuk a tanügyet (akár a „kétszintű szabályozás”, akár a „TQM-minőségbiztosítás”, akár az „iskolaszék”, akár az „önkormányzatiság”, akár a „gyermeki jogok” révén). És most a fiatal nemzedék a fejünkre olvassa az elefántcsonttorony-szindrómát? Szebben szólva: „felvilágosult abszolutistaként” próbáltuk boldogítani a boldogtalan vagy boldogtalanak gondolt (boldogtalanak tudott)

kollégáinkat továbbképzések során, fejlesztőprogramok lelkesült terjesztése idején, katóriumba épülve egy-egy intézményben?

Bizony – csillapodom le. Ezzel szembe kell nézni. Nem egyszerűen a mindent és mindenkit fenyegető *egyközponti* akarat fekezte le a pedagógiai kultúráváltás megindulni látszó folyamatát. Igaza lenne mégis Jakab Gyurinak, aki egy könyvében⁴ azt állította, hogy nincs, nem volt valódi társadalmi szükséglet a gyermekközpontúság, a demokratikus felelősségvállalás, mondhatni posztmodern világ- és értékkép megteremtésére? Magunkkal kell szembenézni, s nem a nap mint nap egyre csüggedtebben és egyre kevésbé motiváltan a tantermekbe, óvodai csoportszobákba lépő kollégáink lecsökkent tekintetét keresni? És semmiképp a „konzervatív fordulatnak” elkeresztelt, igazából „illiberális populisták” újideológusokkal kell felvennünk a vita fonalát (mint

Földes Petra és Knausz Imre javasolta),⁵ vagy éppen, mint olykor magam gondolom: nem is a vita fonalát, hanem egyenesen a kesztyűt?

Hogy volna idő a szükségletek felismeréséhez? De hiszen az idő mégiscsak sürget! A „funkcionális leépülés”⁶ (Radó Péter pontos kifejezése) valószínűleg életeket fenyeget! (Ennél higgadtabb és szakszerűbb volt a negyven bölcsek a teremben, s nem éltek vissza az utóbbi hetek

200 000–300 000 embert kell meggyőzni egy új iskolakép elodázhatatlan szükségéről

³ A fogalom értelmezése Halász Gábor és Fazekas Ágnes (2020) *A tudás keletkezése* (Gondolat, Budapest) című munkájában olvasható. (A szerk.)

⁴ Jakab György (2023): *Demokrácia demokráciák nélkül?* Gondolat, Budapest.

⁵ Knausz Imre (é. n.): *Progresszív-e vagy? Katafora blog*. Letöltés: <https://katafora.hu/knausz-imre-progressziv-e-vagy/>; Földes Petra (2024. 05. 03.): *Átlépni a saját árnyékunkat. Tani-tani online*. Letöltés: https://www.tani-tani.info/atlepnia_sajat_arnyekunkat

⁶ A fogalom értelmezése Radó Péter *A közoktatás funkcionális leépülése és a pedagógus jogállási törvény* című munkájában olvasható. Letöltés: <https://www.portfolio.hu/gazdasag/20230503/rado-peter-a-kozoktatasi-funkcionalis-leepulese-es-a-pedagogus-jogallasi-torveny-612568> (A szerk.)

rettenetes történeteinek lázító motívumai-val.) De a tény akkor is tény: a tudásnak nemcsak a becsülete értékelődik le, hanem maga a tudás is, amit kánonba rendezni vélt a hivatalosság; s ugyan mit ér ez a tudás, melynek átkozott közre-működésével a beteljesült szegregáció immár valóságosan véres késekkel hasítja ketté a társadalmat. Sorolhatnám az „öregék” lassan félévszázados Kasszandra-jóslatait.

Ha a „konzervatív”-nak nevezett stratégia félrevezet, akkor vajon a Nahalka tanár úr osztályozásában „reformpedagógiai” és „posztmodern” paradigmák közül melyik fogja megnyerni a pedagógusok, pedagógus-jelöltek, szülők – s tanulók, gyerekek – sokaságát magának?

S melyik „szakmai” elgondolást fogja egy elkövetkező – bármely – „szakpolitika” magáénak vállalni? Melyikhez lesz bátorsága? Avagy melyiket fogja elkerülhetetlenek tartani?

Valamikor régen egyébként szakma és szakmapolitika viszonyát úgy éltem meg (akkor még a miniszterhelyettesek és főosztályvezetők is tudós emberek voltak), mint a „körhinta” metaforával leírható jelenséget.

Vagyis? A Szalay utcai minisztériumi épület első emeleti sarokszobájának minden ablaka kítárva. A körhinta „hajóin” kivá-

s ez így megy körbe-körbe

lőbbnél kiválóbb szakemberek ülnek, a tudomány felkent nagyjai. Amikor az adott „hajó” az ablakon belülré kerül, akkor a szakemberből hirtelen szakpolitikus lesz, s azonnal intézkedik egyet – tudván, hogy a körhinta pörög, s a másik ablakon át kikerülve a szobából újra a szakma embere lesz, s akár majd kritizálhatja is az utána következő „hajón” éppenséggel a legiobb szakmai tudása és hite szerint érkező személy intézkedéseit. S ez így megy körbe-körbe.

Ebben a metaforában a „hintáslegényekről” (megannyi áldott Liliomról) nem esett szó. Pedig a mese róluk kell, hogy szóljon – értettem meg – talán nemzedékem nevében is – ezen a délután.



